

ODNOSI U OBITELJI I DRUGA OBILJEŽJA OBITELJI NASILNIH I NENASILNIH DELINKVENATA

MILKO MEJOVŠEK

primljeno: listopad '96.
prihvaćeno: ožujak '97.

Izvorni znanstveni članak
UDK: 343.9
376.5

Cilj istraživanja je provjera dviju hipoteza: prve, o većoj poremećenosti odnosa u obitelji maloljetnih počinitelja nasilnih delikata u usporedbi s obitelji maloljetnih počinitelja nenasilnih delikata i druge, o različitosti konstelacija obiteljskih varijabli kao prediktora poremećenosti odnosa u tim obiteljima. Podaci o obitelji prikupljeni su pomoću posebno konstruiranog upitnika koji sadrži 31 varijablu obiteljskog konteksta i obiteljskih procesa, za 606 obitelji maloljetnih počinitelja nasilnih delikata i 592 obitelji maloljetnih počinitelja nenasilnih delikata. Podaci su obrađeni analizom varijance i regresijskom analizom. Rezultati potvrđuju obje hipoteze. Odnosi u obitelji više su i dugotrajnije poremećeni u obiteljima adolescenata nasilnih delinkvenata, a predviđanje poremećenosti odnosa u obitelji na temelju obiteljskih varijabli bolje je za obitelji nenasilnih delinkvenata. Razlike među uzorcima izraženije su u varijablama obiteljskih procesa, nego u varijablama obiteljskog konteksta. U obiteljima nasilnih prijestupnika prisutniji je kriminalitet i negativnija su obilježja oca. Najbolji prediktor poremećenosti odnosa u obitelji je alkoholizam oca. Rezultati se mogu interpretirati i u prilog hipoteze o intergeneracijskoj transmisiji nasilja.

UVOD

U svijetu u kojem živimo svjedoci smo raznih oblika nasilja. Nasilje i terorizam u suvremenom svijetu svakodnevna su pojava, s tendencijom daljnjeg porasta. Uzroci nasilnog ponašanja traže se u prirodi čovjeka i u socijalnom okruženju u kojem živi. Još uvijek ne postoji opće prihvaćena teorija agresivnosti koja bi objasnila nasilno ponašanje, odnosno kaznena djela izvršena nasiljem, kao ekstremni oblik agresivnog ponašanja. Međutim, nitko ne osporava da obitelj u kojoj dijete odrasta ima znatan utjecaj na njegovo ponašanje, a to znači i agresivno i nasilno ponašanje. Pitanje je samo i glede toga postoje nejasnoće i neslaganje, koliki je općenito udio obitelji i posebno kojih aspekata obiteljskog života u genezi agresivnog i nasilnog ponašanja.

Među nasilne delikte svrstavaju se oni u kojima je počinitelj primjenom fizičke sile ili prijetnjom prouzročio fizičku i/ili psihičku bol i povredu žrtve. U nenasilnim deliktima nema primjene fizičke sile i/ili prijetnje

prema žrtvi. Najčešće se radi o protivimovinskim deliktima uz izuzetak razbojstva i razbojničke krađe. Nasilni delikti se općenito smatraju deliktima većeg stupnja društvene opasnosti i sukladno tome, počinitelji nasilnih delikata smatraju se ozbiljnijim prijestupnicima od počinitelja nenasilnih delikata. Nasilni delinkventi započinju rano kriminalnu karijeru najčešće nenasilnim deliktima protiv imovine i veoma su uporni u vršenju kaznenih djela. Usmjerenost samo na nasilne delikte veoma je rijetka. Uz veću frekvenciju delikata povećava se i učestalost nasilnih delikata. U ukupnom kriminalitetu stopa nasilnog kriminaliteta relativno je niska, a počinitelji nasilnih delikata pretežno su osobe mlađe dobi. Učestalost poremećaja u ličnosti i ponašanju relativno je visoko zastupljena u populaciji nasilnih delinkvenata (Farrington, 1982; Singer, 1994).

Dr. sc. Milko Mejovšek redovni je profesor na Odsjeku za poremećaje u ponašanju Fakulteta za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu

Kako je rijetka specijaliziranost za nasilne delikte, nasilnim prijestupnikom se obično smatra osoba koja je počinila barem jedan nasilni delikt.

U traženju uzroka nasilnog ponašanja u odrasloj dobi, pozornost istraživača usmjerena je na proučavanje poremećaja u obiteljskom životu nasilnih osoba u njihovu djetinjstvu. Više autora objavilo je studije u kojima se analiziraju uvjeti obiteljskog života u kojima su odrasli budući nasilnici. Među raznim nepovoljnim činiteljima često se navode sukobi roditelja. Konflikti roditelja su učestali u obitelji agresivne djece koja su potencijalni nasilni prijestupnici u kasnijoj dobi. Na činjenicu da agresivna djeca žive u obiteljima u kojima postoje učestali sukobi roditelja upozorilo je više autora (npr. Mc Cord i dr., 1961; Farrington i West, 1971; Farrington, 1978, 1991). Da su odnosi u obitelji temeljna varijabla za pravilan razvoj djece naglasili su mnogi autori, a neki posebno ističu poremećenost odnosa unutar obitelji kao bitan činitelj u genezi agresivnog ponašanja djece (npr. Patterson, 1976; Patterson i dr., 1984; Elder i dr., 1986; Bjorkqvist i Osterman, 1992). Patterson naglašava da je obitelj složeni sustav u kojem dijete ima ulogu "žrtve", ali i ulogu arhitekta u agresivnom ponašanju u obitelji.

Uz izraženije konflikte roditelja, zanemarivanje i loše postupanje prema djeci, postoji veća vjerojatnost agresivnosti djece (Mc Cord i dr., 1963; Farrington, 1978). Kada su obiteljske okolnosti izrazito loše, postoji visoka vjerojatnost da će ta djeca u odrasloj dobi postati ozbiljni prijestupnici (Mc Cord i dr., 1963; Farrington, 1978, 1991). Ako se usporede djeca koja su bila voljena od svojih roditelja s djecom koju su roditelji zlostavljali, zanemarivali i odbacili, može se zaključiti da postoje značajne razlike u obiteljskim okolnostima na štetu potonje djece, a kao posebna nepovoljnost ističe se agresivnost roditelja. Ta djeca u usporedbi s voljenom djecom kasnije, u odrasloj dobi učestalije vrše kaznena djela (Mc Cord, 1983).

U obiteljima u kojima ima više agresivnosti, sukoba i nasilja između bračnih partnera, veća je učestalost fizičkog ka-

žnjavanja djece. Djeca koja su u djetinjstvu bila često izložena fizičkoj kazni, kao odrasle osobe sklone su nasilnom ponašanju (Straus, 1991). Ovaj autor smatra da fizičko kažnjavanje djece ima izuzetno negativne posljedice na njihov razvoj, koji se usmjerava prema prihvaćanju nasilnih oblika ponašanja u rješavanju konflikata i općenito asocijalnog i antisocijalnog ponašanja. Istražujući negativne posljedice fizičkog kažnjavanja djece, Straus je prikupio razne podatke kojima potkrepljuje tezu da "nasilje rađa nasilje". U literaturi se ona najčešće navodi kao hipoteza o intergeneracijskoj transmisiji nasilja. Iako se čini sasvim logičnim da djeca izložena nasilju u djetinjstvu postaju sklona nasilnom ponašanju, te da kao odrasle osobe prenose nasilne oblike ponašanja na svoje potomke, još uvijek se radi samo o hipotezi, koju je teško egzaktno, a to znači znanstveno dokazati. Osnovni je problem u "tanim brojkama nasilja u obitelji" tj. do egzaktnih podataka o nasilju u obitelji veoma se teško dolazi, jer to zadire u intimu obiteljskog života. Ono što ne ide u prilog ove hipoteze ili čak možda teorije je podatak potkrijepljen u više istraživanja, da se proporcionalno manji dio djece izložen nasilju kasnije nasilno ponaša i zatim činjenica da agresivnost nije jedini odgovor na nasilje, već to mogu također biti povlačenje "u sebe", izolacija i depresivnost, što je izgleda učestalije kod osoba ženskog spola. Cathy Spatz Widom (1989a) učinila je opširan pregled istraživanja o transmisiji nasilja i ukazala na niz metodoloških nedostataka tih istraživanja.

Među najbolja istraživanja ove vrste svrstavaju se istraživanja Huesmanna i dr. (1984), Widomove (1989, b i c) i Dodgea i dr. (1990). Ta su istraživanja provedena prema longitudinalnom nacrtu.

Istraživanje Huesmanna i dr. (1984) imalo je dva osnovna cilja: provjeru hipoteze o stabilnosti agresivnosti i provjeru hipoteze o intergeneracijskoj transmisiji agresivnosti. Istraživanje pokriva razdoblje od 22 godine za 632 ispitanika, a prikupljeni su i podaci o agresivnosti njihove djece i roditelja. Ispitanici koji su bili agresivniji u dobi od 8

godina, bili su agresivniji i u dobi od 30 godina. Stabilnost agresivnosti bila je slična stabilnosti inteligencije za osobe muškog spola (0.50) dok je za osobe ženskog spola utvrđen niži koeficijent stabilnosti (0.35). Agresivnost ispitanika utvrđena na početku istraživanja pokazala se dobrim prediktorom delinkventnog ponašanja u kasnijoj dobi, zlostavljanja bračnog partnera, nasilnog ponašanja u prometu, kao i samoiskazane fizičke agresivnosti. Stabilnost agresivnosti kroz generacije unutar obitelji, u dobnim uzrastima koji su dozvoljavali usporedbu, bila je čak viša od individualne stabilnosti agresivnosti.

Widom (1989, b i c) je istraživala povezanost između zlostavljanja i zanemarivanja djece i nasilnog kriminaliteta u odrasloj dobi. Uzorak ispitanika, koji su kao djeca bili zlostavljani i zanemarivani izabran je tako da su u obzir došli samo slučajevi iz službene dokumentacije sudova kada su postojali nepobitni dokazi o zlostavljanju i zanemarivanju djeteta prije navršene 11-te godine života, sastojao se od 908 ispitanika oba spola. Kontrolna skupina formirana je od osoba koje kao djeca nisu bila zlostavljana i zanemarivana, a odgovarala je prvoj skupini prema dobi, spolu, rasi i socioekonomskom statusu obitelji i sastojala se od 667 ispitanika. Ispitanici prve skupine izabrani su u uzorak u prosjeku 20 godina nakon zlostavljanja i zanemarivanja, kada su i prikupljeni podaci o njihovom eventualnom kriminalitetu, što je učinjeno i za kontrolnu skupinu. Ispitanici prve skupine počinili su u odrasloj dobi značajno više nasilnih delikata od ispitanika kontrolne skupine. Isto vrijedi i za druge delikte, izuzevši prometne koji nisu obuhvaćeni, a također i za delinkventno ponašanje u doba maloljetstva. Ispitanici iz prve skupine počinili su u prosjeku značajno veći broj delikata, u mlađoj dobi su počeli vršiti delikte i među njima je bilo značajno više kroničnih prijestupnika.

Dodge i dr. (1990) pratili su jedan uzorak predškolske djece od navršene četvrte godine života do kraja prve godine školovanja. Uzorak se sastojao od 309 ispitanika oba spola, a njegovo osipanje tijekom tri

godine praćenja bilo je neznatno. Na početku praćenja na temelju intervjua s majkom izvršena je procjena o vjerojatnosti fizičkog zlostavljanja djeteta. Procijenjeno je da je 15% djece u uzorku bilo fizički zlostavljano. Kada su djeca navršila pet godina ispitivana je interpretacija raznih socijalnih situacija u dječjoj igri. Pri kraju praćenja ispitana je i agresivnost djece. Rezultati pokazuju da je vjerojatnost agresivnog ponašanja gotovo tri puta veća kod fizički zlostavljane djece. Veća vjerojatnost fizičkog zlostavljanja djece postoji u obiteljskoj sredini koju karakteriziraju siromaštvo i druge deprivacije, a posebno sukobi i nasilje između roditelja. Kada se statističkim postupcima otklone (parcijaliziraju) ovi negativni utjecaji, fizičko zlostavljanje ostaje i dalje značajan prediktor agresivnog ponašanja djeteta. Na temelju analize interpretacija socijalnih situacija zaključeno je da fizički zlostavljana djeca pogrešno, odnosno pristrano percipiraju socijalne situacije kao prijeteće, pripisujući drugim osobama zle namjere kada za to nema stvarnog opravdanja. Zbog toga, ne uspjevaju razviti kompetentne strategije ponašanja te veoma lako dolaze u sukob s drugim osobama. Fizičko zlostavljanje može dovesti i do povlačenja "u sebe", izolacije, anksioznosti i depresivnosti, što je učestalije prisutno kod djevojčica. Ovdje su u pozadini drugi oblici percepcije i interpretacije informacija, koji se temelje na samookrivljanju, doživljaju manje vrijednosti i depresiji. Prema podacima Gross i Keller (1992) psihičko zlostavljanje ostavlja teže posljedice od fizičkog zlostavljanja. Posljedice psihičkog zlostavljanja često su depresivnost, sniženo samopoimanje i neprilagođenost.

U objašnjavanju intergeneracijske transmisije nasilja u literaturi prevladavaju dva pristupa: prvi, prema kojem se agresivno ponašanje uči po principu socijalnog učenja (modeliranja) i drugi, koji se temelji na frustracijskoj teoriji agresivnosti, prema kojoj frustracija dovodi do agresivnog ponašanja. Prema prvom pristupu roditelj koji se agresivno ponaša i na taj način rješava probleme

uzor je agresivnom ponašanju djeteta, a prema drugom, učestala izloženost zlostavljanju i deprivacijama izaziva srdžbu i agresivno ponašanje. Također ne bi trebalo zanemariti niti utjecaj nasljednih faktora u prijenosu sklonosti nasilnom ponašanju s jedne generacije na drugu. Hipoteza (teorija) o intergeneracijskoj transmisiji nasilja intrigira mnoge znanstvenike i u budućnosti će se njome zasigurno baviti mnoga istraživanja.

Među raznim istraživanjima koja se bave proučavanjem udjela obiteljskih varijabli u kasnijem delinkventnom ponašanju djece, ističu se longitudinalna istraživanja Mc Cord (1979) i Westa i Farringtona (npr. Farrington i West, 1971; Farrington, 1978, 1991). Istraživanje Westa i Farringtona pod nazivom: "The Cambridge Study in Delinquent Development" opisano je u većem broju knjiga i članaka, te se može reći da je to do sada istraživanje s najvećim publicitetom.

Istraživanje Joan Mc Cord (1979) imalo je za cilj utvrđivanje povezanosti između varijabli koje opisuju "obiteljsku atmosferu" u kojoj su ispitanici kao djeca živjeli i njihova kriminaliteta u odrasloj dobi. Uzorak ispitanika sastojao se od 201 osobe muškog spola za koje su u dobi između 5 i 13 godina bili prikupljeni razni podaci o "obiteljskoj atmosferi" za potrebe jednog programa prevencije delinkventnog ponašanja u koji su bile uključene i koje su bile dostupne u prosjeku 30 godina nakon toga kada su prikupljeni podaci o njihovom kriminalitetu. U obzir su došla samo teža kaznena djela protiv imovine i protiv života i tijela. Podaci o "obiteljskoj atmosferi" prikupljeni za potrebe programa prevencije bili su naknadno prekodirani u sljedećih 7 varijabli: majčina ljubav prema djetetu, supervizija djeteta, konflikti roditelja, agresivnost roditelja, majčino samopouzdanje, očevo devijantno ponašanje (alkoholizam, kriminalitet) i odsutnost oca iz obitelji. Također su prikupljeni i podaci o socioekonomskom statusu obitelji. Rezultati su pokazali da su sve obiteljske varijable, osim odsutnosti oca iz obitelji, značajno povezane s izvršenjem kaznenih djela. Socioekonomski status

obitelji nije bio povezan s izvršenjem kaznenih djela. Između šest varijabli koje su bile značajno povezane s izvršenjem kaznenih djela, varijable koje opisuju interpersonalnu komunikaciju (konflikti roditelja, supervizija djeteta i majčina ljubav prema djetetu), koja je važnija za odgoj djeteta od obilježja roditelja (preostale tri varijable), imale su veću prediktivnu vrijednost za predviđanje izvršenja i delikata protiv imovine i delikata protiv ličnosti, odnosno života i tijela (autorica upotrebljava termin delikt protiv ličnosti). Približno jedna trećina ispitanika počinila je barem jedan teži delikt. Konflikti i agresivnost roditelja bili su značajni prediktori izvršenja delikata protiv ličnosti, dok za delikte protiv imovine nisu imali prediktivnu vrijednost.

Istraživanje Westa i Farringtona trajalo je 24 godine i obuhvatilo je 411 dječaka iz gusto naseljenih radničkih četvrti Londona s visokom stopom kriminaliteta, od njihove osme do tridesetdruge godine života. Osipanje uzorka bilo je relativno malo, oko 8%. Na početku istraživanja prikupljeni su podaci o obitelji ispitanika i o njihovu ponašanju i ličnosti. Sve do kraja istraživanja intenzivno su prikupljeni razni podaci o ispitanicima, posebno o kriminalitetu. Rezultati istraživanja su pokazali da je agresivnost stabilna osobina ličnosti. Slično se može zaključivati i o sklonosti kriminalitetu. Djeca koja su počinila delikt prije 15-te godine života bila su učestalije agresivna nego što bi se to moglo očekivati po zakonu slučaja. Pokazalo se da agresivna djeca i djeca koja su počinila delikt imaju učestalo slična obilježja (poremećaji u ponašanju, neuspjeh u školi, snižena inteligencija, nebriga roditelja za dijete). Djeca koja su već u osmoj godini pokazivala izrazitu agresivnost imala su niz nepovoljnih obilježja: okrutno postupanje roditelja, nedovoljna briga za dijete, odvajanje od roditelja, kriminalitet roditelja, nizak materijalni status obitelji, pretjeranu odvažnost i sniženu inteligenciju. Agresivnost utvrđena u toj dobi pokazala se izvanrednim prediktorom kriminaliteta u mladalaštvu i odrasloj dobi, posebno nasilnog krimi-

naliteta. Kada se usporedila skupina nasilnih sa skupinom nenasilnih delinkvenata u raznim obilježjima obitelji, ličnosti i ponašanja, u više navrata tijekom praćenja, pokazalo se da su ta obilježja uglavnom nepovoljnija u skupini nasilnih delinkvenata. Od obiteljskih varijabli razlika je bila najviše izražena u načinu postupanja roditelja prema djetetu. Za nasilne delinkvente tipično je okrutno postupanje roditelja. Međutim, kada su nenasilni delinkventi razvrstani u dvije skupine na: one koji su učestalo vršili kaznena djela i one koji su to činili samo povremeno, pokazalo se da razlika gotovo i nema između nasilnih delinkvenata i nenasilnih delinkvenata multirecidivista. Konflikti roditelja utvrđeni u osmoj i četrnaestoj godini života ispitanika bili su značajno nepovoljniji za nasilne delinkvente i nenasilne multirecidiviste u usporedbi s povremenim nenasilnim delinkventima i nedelinkventima. Temeljna obiteljska obilježja "pravih kriminalaca" su: grub odnos i grubi disciplinski postupci roditelja, kriminalitet roditelja, nedostatan nadzor roditelja nad djecom, odvajanje od roditelja i sukobi roditelja.

Cajner (1995) je analizirala pomoću diskriminativne analize razlike između maloljetnih počinitelja nasilnih i nenasilnih delikata u varijablama poremećaja u ponašanju, i varijablama obiteljske strukture, socioekonomskog statusa i socijalne patologije. Razlike u obiteljskim varijablama utvrđivane su zasebno prema navedenim segmentima obiteljskih varijabli. Autorica je utvrdila veće poremećaje u ponašanju nasilnih delinkvenata i nepovoljnija obilježja strukture, socioekonomskog statusa i socijalne patologije u obiteljima tih delinkvenata.

Ovo istraživanje ima za cilj provjeru dviju hipoteza: prve, da je poremećenost odnosa u obiteljima nasilnih delinkvenata značajno veća u usporedbi s obiteljima nenasilnih delinkvenata i druge, da su sklopovi obiteljskih varijabli koje su značajni prediktori poremećenosti odnosa različiti u ispitivanim uzorcima. Temeljni razlozi poremećenosti odnosa bilo koje obitelji u osnovi su isti: nedostatak ljubavi bračnih partnera, ne-

dovoljno novca, problemi u odgoju djece, nezadovoljene ambicije, i sl. Međutim, procesi i mehanizmi koji dovode do poremećaja odnosa mogu biti veoma različiti od obitelji do obitelji. Kako između nasilnih i nenasilnih delinkvenata postoje određene razlike, ova se hipoteza čini razboritom, a rezultati mogu doprinjeti objašnjavanju nasilnog ponašanja. Autor u dostupnoj mu literaturi nije naišao niti na jedan pokušaj ove vrste.

METODA

Podaci su prikupljeni za dva uzorka obitelji maloljetnih počinitelja nasilnih i maloljetnih počinitelja nenasilnih delikata, muškog spola, koji su delikt počinili u dobi između 14 i 17 godina na teritoriju Republike Hrvatske i za koji im je izrečena sankcija ili je kazneni postupak obustavljen prema načelu oportuniteta. Pod pojmom nasilnog delikta obuhvaćeni su sljedeći delikti: razbojništvo, razbojnička krađa, teška tjelesna povreda, ubojstvo i nasilničko ponašanje na javnom mjestu. Pod pojmom nenasilnog delikta obuhvaćeni su ovi delikti: krađa, teška krađa i oduzimanje vozila na motorni pogon.

Uzorci obitelji formirani su slučajnim izborom iz populacija obitelji nasilnih i nenasilnih delinkvenata koji su delikte izvršili u desetogodišnjem razdoblju, od 1984. do 1993. godine. U uzorke su mogle ući samo obitelji maloljetnika za koje su postupci vođeni pri okružnim i općinskim sudovima na neokupiranom teritoriju Republike Hrvatske, zbog nedostupnosti podataka na okupiranom teritoriju tijekom 1994. godine, kada je obavljeno prikupljanje podataka posebno konstruiranim upitnikom iz dokumentacije sudskih arhiva. Svi traženi podaci prikupljeni su za 606 obitelji maloljetnih počinitelja nasilnih delikata i 592 obitelji maloljetnih počinitelja nenasilnih delikata.

Upitnik se sastoji od 31 varijable obiteljskog konteksta (struktura i socioekonomski status) i obiteljskih procesa (socijalna patologija): 1. S kim maloljetnik živi (1. s oba

roditelja, 2. samo s majkom, 3. samo s ocem, 4. u ustanovi, 5. s drugim osobama, 6. sam); 2. S kim je maloljetnik živio ranije (1. samo u roditeljskoj kući, 2. djelomično izvan roditeljske kuće, 3. samo izvan roditeljske kuće); 3. Da li su roditelji maloljetnika živi (1. oba roditelja, 2. samo majka, 3. samo otac, 4. oba umrli ili nepoznati); 4. Vrijeme majčine smrti (1. majka živa, 2. umrla nakon maloljetnikove 14-te godine, 3. prije 14-te godine, 4. prije 7-me godine); 5. Vrijeme očeve smrti (1. otac živ, 2. umro nakon maloljetnikove 14-te godine, 3. prije 14-te godine, 4. prije 7-me godine); 6. Da li roditelji maloljetnika žive zajedno (1. da, 2. ne, nakon maloljetnikove 14-te godine, 3. ne, prije 14-te godine, 4. ne, prije 7-me godine); 7. Broj braće i sestara maloljetnika (1. jedina, 2. jedan, 3. dva, 4. tri i više); 8. Tko se pretežno bavi odgojem maloljetnika (1. oba roditelja, 2. jedan roditelj, 3. baka i/ili djed, 4. druga rodbina, 5. druge osobe, 6. nitko); 9. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik pretežno živio prije 14-te godine života (1. Zagreb, 2. sjedište županijskog suda, 3. sjedište općine, 4. ostala mjesta, odnosno sela); 10. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik pretežno živio nakon 14-te godine, prije izvršenja delikta (isto); 11. Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik živio u vrijeme izvršenja delikta (isto); 12. Broj promjena mjesta boravka obitelji nakon rođenja maloljetnika (1. bez promjena, 2. jedna, 3. dvije, 4. tri i više); 13. Školska sprema oca (1. visoka ili viša, 2. srednja, 3. dva razreda srednje škole, 4. osnovna škola, 5. nezavršena osnovna škola); 14. Školska sprema majke (isto); 15. Kvalifikacija oca (1. službenik, 2. VKV, 3. KV, 4. PKV, 5. NKV); 16. Kvalifikacija majke (isto); 17. Ekonomski status obitelji u usporedbi s općom populacijom (1. iznad prosjeka, 2. prosječan, 3. ispod prosjeka, 4. izuzetno nizak); 18. Poremećenost odnosa u obitelji (1. nisu poremećeni, 2. jesu, uz povremene svađe i eventualne fizičke sukobe, 3. jesu, uz učestale svađe i fizičke sukobe); 19. Od kada su odnosi u obitelji poremećeni (1. nisu poremećeni, 2. nakon maloljetnikove 14-te godine, 3. prije 14-te godine, 4. prije 7-me

godine); 20. Alkoholizam, otac (1. ne, 2. da); 21. Alkoholizam, majka (1. ne, 2. da); 22. Alkoholizam, drugi članovi obitelji (1. ne, 2. da); 23. Sklonost skitnji, otac (1. ne, 2. da); 24. Sklonost skitnji, majka (1. ne, 2. da); 25. Sklonost neradu, otac (1. ne, 2. da); 26. Sklonost neradu, majka (1. ne, 2. da); 27. Sklonost promiskuitetu, otac (1. ne, 2. da); 28. Sklonost promiskuitetu, majka (1. ne, 2. da); 29. Osuđivanost, otac (1. ne, 2. da); 30. Osuđivanost, majka (1. ne, 2. da); 31. Osuđivanost, drugi članovi obitelji (1. ne, 2. da).

U obradi podataka primjenjena je univarijatna analiza varijance i standardna regresijska analiza (metoda najmanjih kvadrata). Analizom varijance ispitane su razlike između uzoraka ispitanika po pojedinim varijablama. Izvršene su dvije regresijske analize, za svaki uzorak ispitanika posebno. Poremećenost odnosa u obitelji definirana je kao zavisna varijabla, a sve ostale kao nezavisne varijable.

REZULTATI

Analize varijance

Značajne razlike (Tablica 1) utvrđene su u sljedećem varijablama: S kim je maloljetnik živio ranije ($P < .05$), Karakteristike mjesta u kojem je živio - sve tri varijable ($P < .01$), Poremećenost odnosa u obitelji ($P < .01$), Od kada su odnosi u obitelji poremećeni ($P < .05$), Sklonost neradu, otac ($P < .05$), Osuđivanost, otac ($P < .05$) i Osuđivanost, drugi članovi obitelji ($P < .01$). Dobiveni rezultati pokazuju da su nasilni delinkventi učestalije živjeli izvan roditeljskog doma, u većim mjestima, da su odnosi u njihovim obiteljima gori i poremećeni od ranijeg dobnog uzrasta maloljetnika, da su njihovi očevi skloniji neradu i skitnji ($P < .10$), da su učestalije osuđivani, a to vrijedi i za druge članove obitelji osim majke.

Regresijske analize

U regresijskim analizama varijabla 19. Od kada su odnosi u obitelji poremećeni isključena je iz sustava nezavisnih varijabli jer ima istu prvu kategoriju kao i zavisna

Tablica 1. Aritmetičke sredine (M), standardne devijacije (SD) i analiza varijance

	Nasilni		Nenasilni		F	P
	M	SD	M	SD		
1. S kim živi	1.59	1.09	1.55	1.04	1.37	.2421
2. Ranije živio	1.16	.44	1.11	.37	5.07	.0245
3. Roditelji živi	1.15	.46	1.12	.41	.40	.5293
4. Vrijeme majčine smrti	1.07	.39	1.04	.32	1.20	.2741
5. Vrijeme očeve smrti	1.17	.62	1.15	.58	.32	.5722
6. Roditelji žive zajedno	1.67	1.13	1.69	1.14	.05	.8317
7. Broj braće i sestara	2.50	1.01	2.39	.98	2.58	.1088
8. Tko se bavi odgojem	2.01	1.46	1.96	1.56	.33	.5647
9. Mjesto prije 14	2.12	1.15	2.75	.94	110.40	.0000
10. Mjesto poslije 14	2.01	1.12	2.72	.95	147.38	.0000
11. Mjesto u vrijeme delikta	2.00	1.12	2.72	.95	149.06	.0000
12. Promjene boravišta	1.34	.67	1.31	.70	1.07	.3006
13. Školska sprema oca	3.23	1.40	3.12	1.36	2.06	.1519
14. Školska sprema majke	3.64	1.28	3.50	1.30	3.04	.0817
15. Kvalifikacija oca	3.57	1.35	3.50	1.27	.76	.3823
16. Kvalifikacija majke	3.92	1.44	3.89	1.38	.14	.7096
17. Ekonomski status obitelji	2.44	.82	2.51	.85	1.99	.1587
18. Poremećenost odnosa	1.68	.83	1.57	.74	7.17	.0075
19. Od kada poremećeni	2.08	1.31	1.92	1.21	6.63	.0101
20. Alkoholizam, otac	1.31	.47	1.29	.45	.83	.3621
21. Alkoholizam, majka	1.06	.25	1.07	.26	.94	.3314
22. Alkoholizam, drugi	1.06	.24	1.04	.19	1.86	.1733
23. Skitnja, otac	1.10	.31	1.08	.27	3.26	.0710
24. Skitnja, majka	1.05	.22	1.04	.20	1.07	.3018
25. Nerad, otac	1.15	.35	1.10	.30	4.67	.0309
26. Nerad, majka	1.09	.29	1.07	.25	2.35	.1252
27. Promiskuitet, otac	1.04	.18	1.03	.18	.03	.8656
28. Promiskuitet, majka	1.03	.17	1.05	.21	1.51	.2194
29. Osuđivanost, otac	1.07	.26	1.04	.20	4.98	.0258
30. Osuđivanost, majka	1.02	.14	1.01	.12	.19	.6618
31. Osuđivanost, drugi	1.08	.27	1.04	.19	8.25	.0042

varijabla Poremećenost odnosa u obitelji.

U uzorku obitelji nasilnih delinkvenata (Tablica 2) značajni prediktori su: Vrijeme očeve smrti ($P < .05$), Tko se pretežno bavi odgojem maloljetnika ($P < .01$), Karakteristike mjesta u kojem je maloljetnik pretežno živio nakon 14-te godine, prije i u vrijeme izvršenja delikta ($P < .05$) i Alkoholizam, otac ($P < .01$). Najbolji prediktor je prema očekivanju alkoholizam oca. Zatim slijedi prediktor koji pokazuje da su odnosi više poremećeni kada se oba roditelja ne brinu za maloljetnika. Kada je otac živ (isto vrijedi i za majku, $P < .10$) veća je vjerojatnost poremećenosti odnosa. U dvije varijable koje označavaju karakteristike mjesta dobiveni su kontradiktorni rezultati. Iz postojećih podataka nije moguće utvrditi razloge za to.

U uzorku obitelji nenasilnih delinkvenata

(Tablica 3) značajni prediktori su: S kim maloljetnik živi ($P < .01$), Vrijeme majčine smrti ($P < .01$), Tko se pretežno bavi odgojem maloljetnika ($P < .01$), Broj promjena mjesta boravka obitelji nakon rođenja maloljetnika ($P < .05$), Kvalifikacija oca ($P < .01$), Ekonomski status obitelji u usporedbi s općom populacijom ($P < .01$), Alkoholizam, otac ($P < .01$), Alkoholizam, majka ($P < .05$), Sklonost neradu, otac ($P < .05$), Sklonost promiskuitetu, otac ($P < .01$). Kao i u uzorku obitelji nasilnih delinkvenata, alkoholizam oca je najbolji prediktor poremećenosti odnosa u obitelji. Odnosi u obitelji su poremećeniji kada maloljetnik ne živi s oba roditelja. Kada je majka živa (isto vrijedi i za oca, $P < .10$) postoji veća vjerojatnost poremećenosti odnosa. Odnosi su poremećeniji, kao i kod nasilnih delinkvenata, kada se oba roditelja

Tablica 2. Regresijska analiza - Obitelj nasilnih delinkvenata

	b	SE	β	t	P
1. S kim živi	.046	.031	.060	1.45	.1479
2. Ranije živio	.032	.070	.016	.47	.6420
3. Roditelji živi	.163	.132	.089	1.24	.2153
4. Vrijeme majčine smrti	-.245	.135	-.110	-1.81	.0710
5. Vrijeme očeve smrti	-.161	.069	-.112	-2.33	.0199
6. Roditelji žive zajedno	.054	.029	.074	1.87	.0614
7. Broj braće i sestara	-.003	.028	-.004	-.11	.9101
8. Tko se bavi odgojem	.085	.023	.149	3.73	.0002
9. Mjesto prije 14	-.015	.050	-.021	-.31	.7598
10. Mjesto poslije 14	-.263	.106	-.355	-2.49	.0131
11. Mjesto u vrijeme delikta	.249	.098	.335	2.55	.0111
12. Promjene boravišta	.050	.042	.040	1.19	.2330
13. Školska sprema oca	.032	.033	.054	.96	.3356
14. Školska sprema majke	.030	.036	.046	.82	.4115
15. Kvalifikacija oca	-.028	.034	-.045	-.82	.4120
16. Kvalifikacija majke	-.011	.031	-.019	-.36	.7160
17. Ekonomski status obitelji	.008	.041	.008	.20	.8452
18. Alkoholizam, otac	.988	.065	.563	15.17	.0000
19. Alkoholizam, majka	.038	.125	.011	.31	.7604
20. Alkoholizam, drugi	-.040	.117	-.012	-.34	.7318
21. Skitnja, otac	.103	.117	.038	.88	.3800
22. Skitnja, majka	-.197	.146	-.052	-1.35	.1770
23. Nerad, otac	-.093	.107	-.040	-.87	.3828
24. Nerad, majka	-.038	.135	-.013	-.28	.7781
25. Promiskuitet, otac	.161	.150	.036	1.07	.2838
26. Promiskuitet, majka	.208	.167	.043	1.25	.2121
27. Osuđivanost, otac	.187	.114	.057	1.63	.1028
28. Osuđivanost, majka	.391	.205	.066	1.91	.0569
29. Osuđivanost, drugi	-.083	.114	-.027	-.73	.4663

korigirani $R^2 = .488$; $F = 20.81$; $P = .0000$

(b je nestandardizirani, β standardizirani koeficijent parcijalne regresije;
SE standardna pogreška mjerenja)

ne brinu za maloljetnika. Veći broj promjena mjesta boravka obitelji nepovoljno se odražava na odnose u obitelji, što se može pripisati poteškoćama adaptacije na novu sredinu, kao i razlozima koji prisiljavaju obitelj na promjenu mjesta boravišta. Nizak ekonomski status obitelji povezan je s poremećajima odnosa, što logički nadopunjuje prethodnu konstataciju.

Uz alkoholizam oca i drugi oblici socijalne patologije obitelji, promiskuitet oca, nerad oca i alkoholizam majke povezani su s poremećajima odnosa u obiteljima nenasilnih delinkvenata. Nije međutim, jasno zašto je povišena razina profesionalne kvalificiranosti oca povezana s poremećajima odnosa u obitelji.

Uz dobivene rezultate korisno je navesti i neke osnovne podatke. U varijabli Poremećenost odnosa u obitelji dobivene su

sljedeće relativne frekvencije: 1. nisu poremećeni 55.5% nasilni, 58.8% nenasilni, 2. jesu, uz povremene svađe i eventualne fizičke sukobe 20.6% nasilni, 26.0% nenasilni, 3. jesu, uz učestale svađe i fizičke sukobe 23.9% nasilni, 15.2% nenasilni. Ekonomski status obitelji u usporedbi s općom populacijom je niži: 1. iznad prosjeka 6.0% nasilni, 4.8% nenasilni, 2. prosječan 57.9% nasilni, 55.8% nenasilni, 3. ispod prosjeka 21.2% nasilni, 22.7% nenasilni 4. izuzetno nizak 14.9% nasilni, 16.7% nenasilni. Slično vrijedi i za obrazovni status roditelja. Za ilustraciju u posljednje dvije kategorije školske spreme oca i majke dobiveni su sljedeći podaci: 4. osnovna škola (otac) 25.1% nasilni, 27.1% nenasilni, 4. osnovna škola (majka) 34.3% nasilni, 33.2% nenasilni, 5. nezavršena osnovna škola (otac) 22.8% nasilni, 18.1% nenasilni, 5. nezavršena

Tablica 3. Regresijska analiza - Obitelj nenasilnih delinkvenata

	b	SE	β	t	P
1. S kim živi	.100	.031	.140	3.22	.0013
2. Ranije živio	-.118	.068	-.057	-1.74	.0831
3. Roditelji živi	.119	.130	.064	.91	.3619
4. Vrijeme majčine smrti	-.322	.123	-.136	-2.63	.0087
5. Vrijeme očeve smrti	-.112	.065	-.089	-1.72	.0853
6. Roditelji žive zajedno	.049	.025	.076	1.95	.0515
7. Broj braće i sestara	-.002	.021	-.002	-.08	.9345
8. Tko se bavi odgojem	.057	.018	.119	3.11	.0020
9. Mjesto prije 14	-.032	.086	-.040	-.37	.7138
10. Mjesto poslije 14	-.060	.127	-.076	-.47	.6386
11. Mjesto u vrijeme delikta	.056	.096	.070	.58	.5619
12. Promjene boravišta	.071	.029	.068	2.41	.0163
13. Školska sprema oca	.059	.031	.108	1.88	.0604
14. Školska sprema majke	.004	.029	.008	.15	.8815
15. Kvalifikacija oca	-.084	.031	-.143	-2.67	.0079
16. Kvalifikacija majke	-.001	.025	-.002	-.04	.9697
17. Ekonomski status obitelji	.121	.030	.140	4.05	.0001
18. Alkoholizam, otac	.826	.055	.509	15.00	.0000
19. Alkoholizam, majka	.220	.089	.078	2.48	.0136
20. Alkoholizam, drugi	-.180	.112	-.047	-1.61	.1077
21. Skitnja, otac	.012	.104	.004	.12	.9079
22. Sitnja, majka	.188	.141	.052	.33	.1831
23. Nerad, otac	.221	.096	.092	.30	.0216
24. Nerad, majka	.077	.108	.027	.71	.4781
25. Promiskuitet, otac	.406	.124	.098	3.29	.0011
26. Promiskuitet, majka	-.055	.127	-.016	-.43	.6644
27. Osuđivanost, otac	-.055	.113	-.015	-.49	.6281
28. Osuđivanost, majka	-.286	.187	-.045	-1.53	.1268
29. Osuđivanost, drugi	.141	.111	.036	1.27	.2040

korigirani $R^2 = .601$; $F = 31.75$; $P = .0000$

osnovna škola (majka) 30.9% nasilni, 28.2% nenasilni. U većem broju kriminoloških studija dobiveni su slični podaci o nepovoljnom ekonomskom statusu obitelji i niskoj obrazovnoj razini roditelja.

DISKUSIJA

Rezultati potvrđuju prvu hipotezu. U obiteljima adolescenata nasilnih prijestupnika odnosi su više i dugotrajnije poremećeni. U tim obiteljima veća je osuđivanost za kaznena djela i izraženija su negativna obilježja oca (osuđivanost, nerad i skitnja).

U obitelji počinitelja nasilnih delikata postoje povoljnije okolnosti za usvajanje agresivnih oblika ponašanja, učenjem po modelu (otac negativni uzor) i kao posljedica izloženosti frustracijama, odnosno situacijama stresa. Adolescent je od djetinjstva svjedokom

sukoba roditelja često u situaciji da i sam bude objektom agresivnosti roditelja. Takvu obiteljsku sredinu dijete doživljava neprijateljskom i prijetećom. Negativna percepcija obiteljske okoline generalizira se i prenosi na širu socijalnu sredinu koja se doživljava kao nepouzdana i prijeteće, što podržava agresivne oblike ponašanja (Dodge i dr., 1990). Ta obiteljska sredina osim toga podržava agresivne vrijednosti, odnosno favorizira nasilne oblike ponašanja kojima roditelji pribjegavaju prilikom rješavanja problema (npr. Mc Cord, 1988).

Rezultati istraživanja potvrđuju nalaze Mc Cord i dr. (1963), Mc Cord (1979) i Farringtona (1978, 1991) u dijelu koji se odnosi na ulogu neslaganja roditelja (proizlazi iz poremećenosti odnosa u obitelji), kriminaliteta u obitelji i negativnih obilježja oca u objašnjavanju nasilnog kriminaliteta adolescenata.

U objašnjavanju nasilnog kriminaliteta adolescenata izgleda da značajnu ulogu ima kriminalitet u obitelji. Na takav zaključak navodi analiza velikog broja podataka koji je izvršio Farrington (1991). Mezzich i dr. (1991) su klaster analizom izolirali skupinu maloljetnika multirecidivista nasilnih prijestupnika u čijim obiteljima je zabilježena visoka učestalost kriminaliteta. Izgleda da je Farrington (1991) u pravu kada tvrdi da su nasilni delinkventi veoma ozbiljni delinkventi koji imaju obilježja slična nenasilnim multirecidivistima. Kriminalitet roditelja pokazao se pouzdanim indikatorom agresivnosti već i kod male djece (Kennan i Shaw, 1994).

Rezultati istraživanja dozvoljavaju zaključak da adolescenti nasilni prijestupnici potječu iz obitelji u kojima je agresivnost učestalija i dugotrajnija pojava (u usporedbi s kontrolnom skupinom), te time pružaju potporu hipotezi o intergeneracijskoj transmisiji nasilja. Također se može zaključiti, da je nasilničko ponašanje fenomen urbanih sredina (što je istaknuto u tri varijable), kao i to da su nasilni delinkventi učestalije živjeli izvan roditeljskog doma. Kriminolozi se općenito slažu da gradska sredina pogoduje nasilnom ponašanju i da ga dapače stimulira, te se nasilje može djelomično smatrati i posljedicom urbanizacije, odnosno gradskog načina življenja. U više od polovine obitelji maloljetnih nasilnih prijestupnika nije zabilježena poremećenost odnosa. Taj podatak ukazuje na složenost fenomena nasilnog ponašanja mladih.

Farrington (1978) ističe separaciju djece muškog spola od roditelja do desete godine starosti, kao značajan prediktor kasnijeg nasilnog prijestupništva, nezavisan od ostalih obiteljskih činitelja.

Alkoholizam oca temeljni je prediktor poremećenosti odnosa u oba uzorka obitelji. Taj rezultat je očekivan i ne zasluhuje poseban komentar. Također za oba uzorka vrijedi da su odnosi poremećeni više, kada oba roditelja ne vode brigu o maloljetniku, odnosno kada žive odvojeno.

Samo u uzorku obitelji nenasilnih delinkvenata postoji još cijeli niz značajnih prediktora poremećenosti odnosa, tako da se može reći da su rezultati u tom uzorku pregnantniji i da više odgovaraju očekivanjima. Prema tome, može se zaključiti da su obiteljske varijable bolji prediktori poremećenosti odnosa u obiteljima nenasilnih delinkvenata, nego u obiteljima nasilnih delinkvenata. Rezultati znači sugeriraju postojanje različitih procesa i mehanizama odgovornih za poremećenost odnosa u obitelji. Ova hipoteza svakako zahtijeva daljnja istraživanja uz primjenu složenijih nacrti istraživanja i metoda obrade podataka.

U oba uzorka obitelji može se uočiti tendencija k većoj poremećenosti odnosa u slučaju kada maloljetnik ne živi u cjelovitoj obitelji. Prema rezultatima više istraživanja djeca koja žive s jednim roditeljem (češće s majkom; u ovom istraživanju oko tri i pola puta učestalije) manifestiraju više poremećaja u ponašanju, uključujući i agresivno ponašanje (npr. Raphael i dr., 1990; Dodge i dr., 1994; Haapasalo i Tremblay, 1994). U obitelji s jednim roditeljem socioekonomski je status niži, a djeca su učestalije izložena oštrim odgojnim postupcima i situacijama stresa (Dodge i dr., 1994). Život djeteta bez majke, posebno u prvim godinama života, povećava vjerojatnost poremećaja u ponašanju, što posebno ističu razvojne teorije (npr. Shaw i Bell, 1993).

LITERATURA

1. Björkqvist, K., Österman, K. (1992): Parental influence on children's self-estimated aggressiveness, *Aggressive Behavior*, 18, 411-423.
2. Cajner, I. (1995): Poremećaji u ponašanju i obiteljske prilike maloljetnih počinitelja nasilničkih i nenasilničkih krivičnih djela, disertacija, Fakultet za defektologiju, Zagreb.
3. Dodge, K. A., Bates, J.E., Pettit, G. S. (1990): Mechanisms in the cycle of violence, *Science*, 250, 1678-1683.
4. Dodge, K. A., Pettit, G. S., Bates, J. E. (1994): Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems, *Child Development*, 65, 649-665.
5. Elder, G. H., Caspi, A., Downey, G. (1986): Problem behavior and family relationships: Life course and intergenerational themes (u) Sorensen, A.B., Weinert, F. E., Sherrod, L.R. (ur.) *Human development and the life course: Multidisciplinary perspectives*, str. 293-340, Erlbaum, Hillsdale.
6. Farrington, D. P., West, D. J. (1971): A comparison between early delinquents and young aggressives, *British Journal of Criminology*, 11, 341-358.
7. Farrington, D. P. (1978): The family backgrounds of aggressive youths (u) Hersov, L. A., Berger, M., Shaffer, D. (ur.) *Aggression and antisocial behavior in childhood and adolescence*, str. 73-93, Pergamon, Oxford.
8. Farrington, D. P. (1982): Longitudinal analyses of criminal violence (u) Wolfgang, M.E., Weiner, N. A. (ur.) *Criminal violence*, str. 171-200, Sage, Beverly Hills.
9. Farrington, D. P. (1991): Childhood aggression and adult violence: Early precursors and later-life outcomes (u) Pepler, D.J., Rubin, K.H. (ur.) *The development and treatment of childhood aggression*, str. 5-29, Erlbaum, Hillsdale.
10. Gross, A. B., Keller, H.R. (1992): Long-term consequences of childhood physical and psychological maltreatment, *Aggressive Behavior*, 18, 171-185.
11. Haapasalo, J., Tremblay, R. E. (1994): Physically aggressive boys from ages 6 to 12: Family background, parenting behavior, and prediction of delinquency, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 1044-1052.
12. Huesmann, R. L., Eron, L. D., Lefkowitz, M. M., Walder, L. D. (1984): Stability of aggression over time and generations, *Developmental Psychology*, 20, 1120-1134.
13. Keenan, K., Shaw, D. S. (1994): The development of aggression in toddlers: A study of low-income families, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 22, 53-77.
14. Mc Cord, W., Mc Cord, J., Howard, A. (1961): Familial correlates of aggression in non-delinquent male children, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62, 79-93.
15. Mc Cord, J., Mc Cord, W., Howard, A. (1963): Family interaction as antecedent to the direction of male aggressiveness, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 239-242.
16. Mc Cord, J. (1979): Some child-rearing antecedents of criminal behavior in adult men, *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1477-1486.
17. Mc Cord, J. (1983): A forty year perspective on effects of child abuse and neglect, *Child Abuse and Neglect*, 7, 265-270.
18. Mc Cord, J. (1988): Parental behavior in the cycle of aggression, *Psychiatry*, 51, 14-23.
19. Mezzich, A. C., Coffman, G., Mezzich, J. E. (1991): A typology of violent delinquent adolescents, *The Journal of Psychiatry and Law*, 19, 63-78.
20. Patterson, G. R. (1976): The aggressive child: Victim and architect of a coercive system (u) Mash, E.J., Hamerlynck, L.A.; Handy, L.C. (ur.) *Behavior modification and families*, str. 267-316, Brunner/Mazel, New York.
21. Patterson, G. R., Dishion, T. J., Bank, L. (1984): Family interaction: A process model of deviancy training, *Aggressive Behavior*, 10, 253-267.
22. Raphael, B., Cubis, J., Dunne, M., Lewin, T., Kelly, B. (1990): The impact of parental loss on adolescents' psychosocial characteristics, *Adolescence*, 25, 689-700.
23. Shaw, D. S., Bell, R. Q. (1993): Developmental theories of parental contributors to antisocial behavior, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 493-518.
24. Singer, M. (1994): *Kriminologija*, Globus, Zagreb.
25. Straus, M. A. (1991): Discipline and deviance: Physical punishment of children and violence and other crime in adulthood, *Social Problems*, 38, 133-154.
26. Widom, C. S. (1989a): Does violence beget violence? A critical examination of the literature, *Psychological Bulletin*, 106, 3-28.
27. Widom, C. S. (1989b): Child abuse, neglect, and adult behavior: Research design and findings on criminality, violence, and adult abuse, *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 355-367.
28. Widom, C. S. (1989c): The cycle of violence, *Science*, 244, 160-166.

FAMILY RELATIONSHIPS AND OTHER CHARACTERISTICS OF THE FAMILIES OF VIOLENT AND NON-VIOLENT DELINQUENTS

ABSTRACT

The goal of this investigation was to test two hypotheses: first, that the family relations of juvenile delinquents who have committed violent crimes are more disturbed than the family relations of those who have committed non-violent crimes; and second, that a difference in the patterns of familial variables can be used to predict disturbed relations in those families. Information was gathered on 606 families of juvenile committers of violent crimes and 592 families of juvenile committers of non-violent crimes, using specially constructed questionnaires that consist of 31 variables related to family context and family processes. The data were processed using variance analysis and regression analysis. The results confirm both hypotheses. Relations in the families of juveniles who have committed violent crimes were disturbed to a greater degree and for a longer period of time than relations in the families of non-violent delinquents. The differences between the patterns are more pronounced in the family process variables than in the family context variables. Among the families of the violent offenders there is more criminal activity, and the characteristics of the father are more negative. These results can also be interpreted in favor of a hypothesis that violence is transmitted from generation to generation.